

Środki zaskarżenia. System Postępowania Cywilnego. Tom 5

Przejdź do produktu na ksiegarnia.beck.pl

Rozdział 2. Zasady zaskarżania orzeczeń

Spis treści

	Nb
2.1. Wprowadzenie	1
2.2. Zasada skargowości	5
2.3. Zasada dwuinstancyjności (instancyjności)	8
2.4. Zasada legalności	17
2.5. Zasada ekonomii procesowej	18
2.6. Zasada wyłączności	19
2.7. Zasada formalizmu	24
2.8. Zasada jednolitości	25
2.9. Konkluzje	26

Literatura: *B. Bładowski*, Nowy system odwoławczy w postępowaniu cywilnym, Warszawa–Zielona Góra 1996; *tenże*, Środki odwoławcze w postępowaniu cywilnym, Warszawa 2007; *S. Hanausek*, System zaskarżania orzeczeń sądowych w nowym polskim postępowaniu cywilnym, SC 1967, t. IX; *M. Michalska-Marciniak*, Definicja pojęcia „instancja”, w: Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego a Kodeks postępowania cywilnego (red. *T. Ereciński, K. Weitz*), Warszawa 2010; *taż*, Konstytucyjne podstawy środków zaskarżenia w prawie polskim, w: Wokół problematyki środków zaskarżenia w postępowaniu cywilnym (red. *M. Michalska-Marciniak*), Sopot 2015; *taż*, Zasada instancyjności w postępowaniu cywilnym, Warszawa 2013; *taż*, Zasady zaskarżania orzeczeń, w: Wokół problematyki środków zaskarżenia w postępowaniu cywilnym (red. *M. Michalska-Marciniak*), Sopot 2015; *T. Zembrzowski*, Komplementarność nadzwyczajnych środków zaskarżenia – skarga kasacyjna a skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku, w: Wokół problematyki środków zaskarżenia w postępowaniu cywilnym (red. *M. Michalska-Marciniak*), Sopot 2015.

2.1. Wprowadzenie

1. W literaturze przedmiotu zasady zaskarżania orzeczeń są ujmowane dość konsekwentnie. Za *W. Siedleckim* zalicza się do nich zasady: dwuinstancyjności, wyłączności, skargowości, legalności i ekonomii procesowej¹. 1

Ponadto *W. Siedlecki* za zasadę uważa jednolitość, gdyż KPC przyjmuje jednolity system zaskarżania orzeczeń sądowych, wydawanych we wszystkich postępowaniach sądowych, unormowanych w kodeksie. Zasadnicze środki odwoławcze unormowane są jednolicie przepisami zamieszczonymi w pierwszej części KPC, normującej proces jako główny tryb postępowania rozpoznawczego. Przepisy te mają zastosowanie w ra-

¹ *W. Siedlecki*, w: System PrProcCyw, t. III, s. 35–45.

zie zaskarżenia przy pomocy tych samych środków zaskarżenia orzeczeń, wydawanych w innych postępowaniach sądowych, unormowanych w kodeksie (art. 13 § 2 KPC).

- 2 **2. T. Ereciński** zauważa, że KPC dokonuje tylko jednego podziału środków zaskarżenia *sensu stricto*: na środki odwoławcze i inne środki zaskarżenia (art. 363 § 1 KPC)². Jednolite pozostaje kryterium dopuszczalności dwóch środków odwoławczych, tj. apelacji i zażalenia, którym jest przedmiot rozstrzygnięcia zamieszczonego w orzeczeniu. **T. Ereciński** dodaje, że dla współczesnego systemu zaskarżania orzeczeń znaczenie ma zasada formalizmu procesowego, gdyż czynności zaskarżania orzeczeń powinny być dokonywane w ściśle określonym czasie, miejscu i formie³. Raz dokonana czynność nie może być dowolnie odwołana, chyba że prawo procesowe wyraźnie na to zezwala. W stosunku do osób wnoszących środki zaskarżenia formalizm pełni funkcje gwarancyjną. Strony i uczestnicy mają pewność, że ich przeciwnicy procesowi mogą dokonać skutecznych czynności w stosunku do nich tylko w odpowiedniej formie oraz w odpowiednim miejscu i czasie. W ten sposób gwarantowana jest przewidywalność postępowania sądowego.

Ponadto Autor ten na gruncie art. 6 KPC formułuje zasadę niewnoszenia środków zaskarżenia w celu przedłużenia postępowania, w szczególności w celu zapobieżenia uprawomocnieniu się orzeczenia sądu lub opóźnienia jego wykonania w postępowaniu egzekucyjnym oraz w celach pieniaczych. Zaznacza przy tym trafnie, że obecnie naruszenie tej zasady nie znajduje jednoznacznych sankcji poza możliwością zasądzenia kosztów wywołanych niesumiennym lub oczywiście niewłaściwym postępowaniem (por. art. 103 KPC). Postuluje rozważenie wprowadzenia w przyszłości innych sankcji za nadużycie prawa procesowego, polegające na nadużyciach korzystania z wszystkich możliwych, kolejnych środków zaskarżenia⁴.

- 3 **3. B. Bładowski** uważa za zasady zaskarżania orzeczeń zasadę praworządności, prawdy obiektywnej, dwuinstancyjności, wyłączności, dyspozycyjności, legalności, umiarkowanego formalizmu procesowego, ekonomiki procesowej⁵.

Powołany Autor uznaje, że zasada wyłączności sprawia, że strona nie ma możliwości wyboru pomiędzy różnymi środkami zaskarżenia, ponieważ od określonego orzeczenia przysługuje tylko jeden środek zaskarżenia; kodeks nie przewiduje zbiegu, konkurencji, ani wyboru między środkami⁶. Zgodnie z zasadą dyspozycyjności środek może zostać wniesiony tylko przez legitymowany do tego podmiot (nigdy z urzędu). Przez zasadę legalności rozumie oparcie środków zaskarżenia na podstawach określonych przez ustawę procesową i w razie stwierdzenia istnienia tych podstaw wniesiony środek musi doprowadzić do uchylecia lub zmiany zaskarżonego orzeczenia. Jeżeli zaś ustawa procesowa nie określa dokładnie podstaw zaskarżenia, zasada legalności sprowadza się do obowiązku sądu wyższej instancji uchylecia lub zmiany zaskarżonego

² **T. Ereciński**, w: System PrCywProc, t. III, cz. 1, s. 72.

³ Tamże, s. 86–87.

⁴ Tamże, s. 87. Warto w tym miejscu zauważyć treść art. 226² KPC, który stanowi o skutkach nadużycia prawa procesowego przez stronę, takich jak grzywna (§ 2 pkt 1), obowiązek zwrotu kosztów w części wyższej niż wynikająca z wyniku sprawy (§ 2 pkt 2), przyznanie kosztów (§ 2 pkt 3a), podwyższenie stopy odsetek (§ 2 pkt 3b).

⁵ **B. Bładowski**, Środki odwoławcze w postępowaniu cywilnym, Warszawa 2007, s. 27–30.

⁶ **B. Bładowski**, Nowy system odwoławczy w postępowaniu cywilnym, Warszawa–Zielona Góra 1996, s. 35–39.

orzeczenia w razie stwierdzenia naruszenia prawa przez sąd I instancji przy wydaniu tego orzeczenia. Zasada umiarkowanego formalizmu procesowego leży u podłoża systemu środków zaskarżenia, bowiem zezwala na uchylenie czynności sądu o charakterze decydującym jedynie w drodze domagania się wzruszenia ich przez sąd wyższej instancji, a więc w drodze zaskarżenia tych decyzji. Zgodnie z tą zasadą KPC normuje szczegółowo przebieg postępowania odwoławczego, określając formę, miejsce i czas poszczególnych czynności stron i innych uczestników tego postępowania oraz czynności sądów. Ustawa określa poszczególne środki odwoławcze, terminy, w jakich mogą być wnoszone, szczegółowe warunki formalne, którym muszą odpowiadać oraz sankcje za uchybienia tym wymogom. Szczególne unormowanie czynności sądowych odnosi się zarówno do postępowania wstępnego, jak i do fazy decyzyjnej. Odformalizowaniem zaskarżenia jest dopuszczenie tzw. nowości, możliwości rozpoznania środka na posiedzeniu niejawnym. Względę ekonomii procesowej spowodowały odstąpienie od koncepcji czysto kontrolnego charakteru II instancji i wyposażenie jej w uprawnienie do wydawania orzeczeń reformatoryjnych, kończących ostatecznie postępowanie. Jeżeli sąd II instancji uzna, że przyczyni się to w istotny sposób do przyspieszenia postępowania, może przeprowadzić dowody uzupełniające lub ponowić dowody przeprowadzone przez sąd I instancji oraz dokonać nowych ustaleń faktycznych na podstawie tych dowodów. Możliwość orzeczenia co do istoty sprawy, chociaż w ograniczonym zakresie, przewidziano dla SN. W celu uniknięcia nadmiernego uchylania orzeczeń w poszczególnych sprawach KPC stanowi, że sąd I instancji związany jest nie tylko oceną prawną, lecz także wskazówkami co do dalszego postępowania, zamieszczonymi w uzasadnieniu orzeczenia sądu odwoławczego.

4. *M. Michalska-Marciniak* zaznacza, że katalogi zasad, odnoszących się do zaskarżenia orzeczeń, formułowane przez poszczególnych autorów, stanowią w znacznej mierze powtórzenie naczelných zasad wymiaru sprawiedliwości lub naczelných zasad postępowania cywilnego w ogóle, jak np. zasady dwuinstancyjności, dyspozycyjności, formalizmu, ekonomiki procesowej⁷. Jako takie nie mogą być uznawane równocześnie za zasady odnoszące się do zaskarżenia orzeczeń. Mogą one być analizowane z punktu widzenia ich realizacji czy przejawów na etapie zaskarżenia orzeczeń, ale nie można ich uznać za wycinkowe zasady odnoszące się do zaskarżenia orzeczeń. W ten sposób wszystkie zasady wymiaru sprawiedliwości i naczelne zasady postępowania cywilnego można by zaliczyć do zasad zaskarżenia orzeczeń, choćby jeszcze zasady równości, pisemności, dyspozycyjności (skargowości) itd.

Powołana Autorka za zasady zaskarżenia orzeczeń w ścisłym tego słowa znaczeniu uznaje te, które odnoszą się wyłącznie do zaskarżenia orzeczeń, tj. nie występują na innych etapach postępowania cywilnego⁸. Do takich należy niewątpliwie zasada jednolitości i wyłączności środków zaskarżenia. Zasada dwuinstancyjności natomiast odnosi się do całego wymiaru sprawiedliwości, mimo iż niewątpliwie jest ona nierozdzielnie związana z zaskarżaniem orzeczeń. Wątpliwości cytowanej autorki budzi również zaliczanie zasady legalności do środków zaskarżenia, gdyż w aktualnym stanie prawnym enumeratywne wyliczenie podstaw, na których można oprzeć środek zaskarżenia, wy-

⁷ *M. Michalska-Marciniak*, Zasady zaskarżenia orzeczeń, w: Wokół problematyki środków zaskarżenia w postępowaniu cywilnym (red. *M. Michalska-Marciniak*), Sopot 2015, s. 85–86.

⁸ Tamże, s. 86.

stępuje w odniesieniu do nadzwyczajnych środków zaskarżenia. *M. Michalska-Marciniak* uważa, że współcześnie można zasadzie legalności nadać inny sens normatywny jako zasadzie, z której wynika wymóg (nakaz) precyzyjnego określenia zakresu dopuszczalności danego środka zaskarżenia⁹.

Wypada zgodzić się z *M. Michalską-Marciniak*, która neguje wyróżnianie zasady niewnoszenia środków zaskarżenia w celu przedłużenia postępowania¹⁰. Przepisy art. 3 i 6 KPC nie stanowią samoistnego źródła ogólnej zasady. Z powołanych przepisów wynika jedynie ciężar wspierania postępowania w różnych jego aspektach, zatem tym bardziej nie mogą one stanowić źródła zasady wycinkowego zagadnienia postępowania cywilnego, którym są zasady zaskarżania orzeczeń.

2.2. Zasada skargowości

- 5 1. Oznacza ona, że postępowanie odwoławcze lub nadzorcze zostaje wszczęte na skutek wniesienia środka zaskarżenia przez legitymowany do tego podmiot. KPC opiera się w pełni na tej zasadzie, gdyż nie przewiduje w żadnym wypadku wszczęcia postępowania odwoławczego z urzędu. Nie można za wyjątki od zasady skargowości uważać wypadków, w których w postępowaniu nieprocesowym sąd może z urzędu uchylić lub zmienić swe prawomocne orzeczenie¹¹.

Jakkolwiek cytowany autor rozważa wniesienie rewizji nadzwyczajnej przez Prezesa SN i uznaje, że nie jest to wyjątek od skargowości, analogiczny wniosek w aktualnym stanie prawnym można wysnuć z możliwości wniesienia skargi nadzwyczajnej przez Prokuratora Generalnego¹². Podobny pogląd wydaje się reprezentować *T. Ereciński*¹³, pisząc, że w tych wypadkach, gdy środek zaskarżenia mogą wnieść Prokurator Generalny, RPO lub inne określone w ustawie podmioty, ich legitymacja – realizując funkcje publiczne – wynika z zezwolenia ustawy procesowej¹⁴.

- 6 2. *W. Siedlecki* uważa zasadę skargowości za przejaw zasady dyspozycyjności, czyli rozporządzalności, o ile przez tę zasadę rozumie się rozporządzalność środkami zaskarżenia¹⁵. Zasada skargowości ma jednak szerszy zakres zastosowania, gdyż odnosi się także do wszczęcia postępowania sądowego w ogólności. Mówiąc o zasadzie skargowości, nie mamy jednak na myśli jedynie rozporządzania przez strony względnie uczestników postępowania środkami zaskarżenia, ale sposób, w jaki dochodzi do wykorzystania środków zaskarżenia w postępowaniu cywilnym. Dyspozycja poszczególnymi środkami zaskarżenia może być różnie unormowana, nie musi być zastrzeżona tylko stronom względnie uczestnikom postępowania, np. każde postępowanie w następstwie wniesienia środka zaskarżenia, może być wszczęte przez prokuratora. Zasada skargowości nie ogranicza się jednak do tego, że postępowanie odwoławcze czy nadzorcze może być

⁹ Tamże, s. 87.

¹⁰ Tamże, s. 88.

¹¹ *W. Siedlecki*, w: System PrProcCyw, t. III, s. 39–40.

¹² Tamże.

¹³ *T. Ereciński*, w: System PrCywProc, t. III, cz. 1, s. 78.

¹⁴ Tamże.

¹⁵ *W. Siedlecki*, w: System PrProcCyw, t. III, s. 40.

wywołane z inicjatywy podmiotów legitymowanych do wniesienia środków zaskarżenia, ale w myśl tej zasady inicjatywa ta decyduje także o zakresie względnie przedmiocie postępowania wywołanego wniesieniem środka zaskarżenia.

Cytowany Autor trafnie zauważa, że zasada skargowości nie oznacza także, by podmiot, z którego inicjatywy zostaje wszczęte postępowanie odwoławcze lub nadzorcze, mógł dysponować tym postępowaniem w tym sensie, że mógłby zawsze, zależnie tylko od swej woli, przez cofnięcie wniesionego przez siebie środka zaskarżenia położyć kres temu postępowaniu¹⁶. Kodeks dopuszcza wprawdzie cofnięcie środka zaskarżenia, ale pozostawia je ocenie sądu.

3. Wątpliwości *T. Erecińskiego* budzi wiązanie zasady skargowości z przedmiotem postępowania wywołanego wniesieniem środka zaskarżenia, który bardziej łączy się z zakresem możliwej dyspozycji przez stronę tym środkiem¹⁷. Możliwość cofnięcia środka zaskarżenia lub ograniczenie jego zakresu łączy się, jego zdaniem, bardziej z granicami dowolnej dyspozycji niż z tradycyjnie rozumianą zasadą skargowości. Dozwolona jest jego zdaniem obrona tezy (której autorów nie podaje), że formułowanie odrębnej zasady skargowości w odniesieniu do środków zaskarżenia jest zbędne, ponieważ możliwość ich wniesienia leży w zakresie swobody rozporządzania nimi przez legitymowany do tego podmiot oraz możliwej kontroli aktów dyspozycyjności przez sąd.

7

2.3. Zasada dwuinstancyjności (instancyjności)

1. *W. Siedlecki* podkreśla, że dwuinstancyjność jest wyrazem naturalnej ewolucji prawa procesowego cywilnego i w zupełności wystarcza do osiągnięcia celu, który ma do spełnienia system zaskarżania orzeczeń sądowych¹⁸. Kodeks respektuje tę zasadę konsekwentnie, co oznacza, że nie wprowadza żadnych ograniczeń dopuszczalności środków zaskarżenia od orzeczeń sądów I instancji ani ze względu na wartość przedmiotu zaskarżenia czy sporu, ani ze względu na rodzaj sprawy, oraz zapewnia możliwość odwołania się przy pomocy takiego czy innego środka zaskarżenia niemal od wszystkich orzeczeń, a nawet od niektórych zarządzeń przewodniczącego, które mogą mieć znaczenie dla dochodzenia roszczenia, względnie podejmowania obrony w postępowaniu, jak i dla prawidłowego toku postępowania. Zasada dwuinstancyjności respektowana jest w Kodeksie jednolicie i konsekwentnie także i w tym znaczeniu, że KPC przy wszystkich środkach zaskarżenia zachowuje ten sam tok instancji.

8

2. Prawne podstawy instancyjności są dwupoziomowe i mają charakter ustrojowy i proceduralny. W pierwszym aspekcie chodzi o stworzenie odpowiedniej struktury sądownictwa zapewniającej rzeczywistą realizację instancyjności postępowania sądowego. Nie sprowadza się to do stworzenia hierarchicznego systemu sądów różnego rzędu, lecz również do nadania sędziom szczególnego statusu, aby sędzia był wolny od jakichkolwiek nacisków, konieczności stworzenia racjonalnego systemu naboru do zawodu sędziego oraz obsadzania stanowisk sędziowskich w sądach wyższych. W aspekcie

9

¹⁶ Tamże, s. 40–41.

¹⁷ *T. Ereciński*, w: System PrCywProc, t. III, cz. 1, s. 78–79.

¹⁸ *W. Siedlecki*, w: System PrProcCyw, t. III, s. 37.

proceduralnym chodzi o osiągnięcie liczby instancji dopuszczonych w danym porządku prawnym, a następnie o wybór modelu systemu kontroli instancyjnej w ramach każdej z instancji, stworzenie odpowiednich mechanizmów uruchamiających tę kontrolę, określenie zakresu przedmiotowego kontroli instancyjnej (tzn. określenie rodzaju orzeczeń czy spraw podlegających kontroli instancyjnej) oraz odpowiednie uregulowanie procedur odwoławczych zgodnie z wymogiem jawności, równości i sprawiedliwości. Istotnym czynnikiem jest również zapewnienie kolegialnego rozpoznania sprawy w niższej instancji. Prawo międzynarodowe nie narzuca modelu instancyjnego postępowania sądowego w sprawach cywilnych, natomiast na gruncie porządku krajowego źródłem instancyjności jest art. 176 ust. 1 Konstytucji RP¹⁹.

- 10 3. *W Siedlecki* zauważa, że od dwuinstancyjności są w KPC dwa odchylenia²⁰. Pierwszym z nich jest przewidziana w art. 18 KPC możliwość przekazania sprawy sądowi okręgowemu, jeżeli przy jej rozpoznawaniu powstało zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości. Sąd okręgowy może jednak zwrócić sprawę sądowi rejonowemu jeżeli uzna, że takie wątpliwości nie zachodzą. Drugi wyjątek był przewidziany w art. 391 (obecnie znajduje się w art. 390 KPC), jeżeli przy rozpoznawaniu apelacji powstanie zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości, sąd może przedstawić to zagadnienie SN, który władny jest przejąć sprawę do rozpoznania we własnym zakresie. Celowość tego wyjątku została, zdaniem Autora, potwierdzona doświadczeniem praktyki.
- 11 4. Instancyjność postępowania stanowi historycznie ukształtowaną najlepszą gwarancję prawidłowości rozstrzygnięcia sądowego. Instancja to szczebel (wyższy albo niższy stopień) w systemie powiązanych ze sobą hierarchicznie (tzn. podległych) organów, wyposażony w określone kompetencje. Instancję w postępowaniu sądowym tworzy sąd określonego rzędu, szczebla (wyższy albo niższy) w systemie powiązanych ze sobą hierarchicznie sądów, wyposażony w określone kompetencje kontrolne. Pojęcie instancji sądowej ma charakter statyczny, w tym sensie, że sądem danej instancji jest zawsze sąd określonego rzędu²¹.
- 12 5. Instancyjność jest pojęciem związanym z przebiegiem postępowania, w tym sensie ma ona charakter dynamiczny. Instancyjność postępowania oznacza przechodzenie sprawy pomiędzy sądami hierarchicznie nierównorzędnymi, co powoduje rozpad postępowania na dwa lub więcej stadiów, w celu zapewnienia kontroli sądów wyższych nad rozstrzygnięciami wydanymi przez sądy niższe. Istotą instancyjności stanowi tok instancji tzn. przechodzenie sprawy pomiędzy różnymi sądami. Instancyjność jest pojęciem ogólnym w tym sensie, że nie wynika z niego pożądana liczba instancji, przez które w ściśle określonej kolejności, miałyby przebiegać postępowanie. Zastosowanie instancyjności wywołuje dwa skutki: co najmniej dwukrotne orzekanie w danej sprawie oraz istnienie mechanizmu inicjującego przedłożenie sprawy sądowi II instancji.

¹⁹ *M. Michalska-Marciniak*, Konstytucyjne podstawy środków zaskarżenia w prawie polskim, w: *Wokół problematyki środków zaskarżenia w postępowaniu cywilnym* (red. *M. Michalska-Marciniak*), Sopot 2015, s. 28–29.

²⁰ *W Siedlecki*, w: *System PrProcCyw*, t. III, s. 38.

²¹ *M. Michalska-Marciniak*, Definicja pojęcia „instancja”, w: *Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego a Kodeks postępowania cywilnego* (red. *T. Ereciński, K. Weitz*), Warszawa 2010, s. 493; *taż*, *Zasada instancyjności w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2013, s. 67–68.

Zasadnicza cecha, która wyróżnia zaskarżenia o charakterze instancyjnym, sprowadza się do dewolutywności, tzn. polega na przeniesieniu sprawy do sądu wyższego rzędu. W ten sposób rozumiana instancyjność realizuje funkcje: kontrolną, prewencyjną, stymulacyjną oraz ujednolicania orzecznictwa²².

Funkcja kontrolna polega na sprawdzeniu prawidłowości, poprawności i legalności postępowania przed sądem niższej instancji oraz jego rozstrzygnięcia. Funkcja prewencyjna zapobiega wprowadzeniu do obrotu prawnego wadliwego orzeczenia. Funkcja stymulacyjna skłania sąd niższej instancji do dbałości o prawidłowość postępowania i rozstrzygnięcia. Natomiast funkcja ujednolicania orzecznictwa polega na kształtowaniu jednolitego sposobu rozstrzygania takich samych lub podobnych spraw. Przyczynia się to w wydatny sposób do przewidywalności rozstrzygnięcia sądowego²³.

6. *M. Michalska-Marciniak* zauważa, że z konstytucyjnego ujęcia zasady dwuinstancyjności postępowania nie wynikają żadne ograniczenia, narzucające jednolitość czy jednorodność zaskarżenia przenoszącego sprawę do sądu II instancji²⁴. Inną rzeczą jest, że z punktu widzenia racjonalności ustawodawcy takie rozwiązanie w praktyce trudno sobie wyobrazić. Poza tym wymagałoby dogłębnej analizy, czy takie zróżnicowanie nie naruszyłoby innych zasad i wartości proklamowanych w Konstytucji RP, w szczególności zasady równości (art. 32 Konstytucji RP). W ramach jednolitego systemu kontroli instancyjnej przyjętego przez ustawodawcę dopuszczalne jest wewnętrzne zróżnicowanie środka inicjującego tę kontrolę, poprzez wprowadzenie odmiennych rozwiązań normatywnych, np. co do podstaw, formy. Trybunał Konstytucyjny w wyr. z 13.1.2004 r.²⁵, przesądził kwestię, że z zasady dwuinstancyjności postępowania nie wynika wymóg wewnętrznej jednolitości środka inicjującego kontrolę instancyjną. U podstaw tego zróżnicowania musi jednak leżeć wyłącznie specyfika spraw, a nie cechy uczestniczących w nich podmiotów. W przeciwnym razie takie zróżnicowane mogłyby być uznane za niezgodne z art. 32 Konstytucji RP.

7. Z punktu widzenia zasady dwuinstancyjności postępowania zagadnieniem niebudzącym wątpliwości jest również możliwość zróżnicowania środka zaskarżenia przenoszącego sprawę do II instancji, w zależności od charakteru kwestii rozstrzygniętych w danym orzeczeniu. W postępowaniu cywilnym rozpoznawczym przekłada się to na postać orzeczenia. Dopuszczalne zatem jest wprowadzenie odmiennych modeli kontroli instancyjnej orzeczeń co do istoty sprawy i orzeczeń proceduralnych. *M. Michalska-Marciniak* uważa, że sama zasada dwuinstancyjności postępowania, wynikająca z art. 176 ust. 1 Konstytucji RP, nie zakłada wewnętrznej jednolitości i jednorodności systemu kontroli instancyjnej orzeczeń pierwszoinstancyjnych. Ustawodawca zwykły może wprowadzić określone rozwiązania normatywne odbiegające od zasadniczo przyjętego modelu kontroli instancyjnej. Rozważając jednak możliwość takiego zróżnicowania, trzeba mieć na względzie inne zasady proklamowane w Konstytucji RP, jak zasadę demokratycznego państwa prawnego, zasadę sprawiedliwości proceduralnej czy zasa-

²² *M. Michalska-Marciniak*, Konstytucyjne podstawy, s. 26–27; *taż*, Zasada instancyjności, s. 98.

²³ *M. Michalska-Marciniak*, Konstytucyjne podstawy, s. 27, cytowana Autorka zaznacza jednocześnie, że można formułować ewentualnie dalsze funkcje instancyjnej kontroli orzeczeń, ale nie będą one miały charakteru uniwersalnego.

²⁴ *M. Michalska-Marciniak*, Zasada instancyjności, s. 67 i n.

²⁵ Wyr. TK z 13.1.2004 r., SK 10/2003, niepubl.

dę równości, tak aby ustanowienie odmiennych reguł zaskarżania danej grupy spraw nie stało w sprzeczności z wartościami, które one chronią. Aby nadać zatem zasadzie instancyjności postępowania normatywny sens, trzeba ją niejednokrotnie zestawić z innymi normami prawnymi zawartymi w Konstytucji RP²⁶.

15 8. *M. Michalska-Marciniak*²⁷ zauważa, że TK w swoim orzecznictwie konsekwentnie wskazuje, że konstytucyjna zasada dwuinstancyjności postępowania sądowego zakłada w szczególności:

- 1) dostęp do sądu II instancji, a co za tym idzie – przyznanie stronom odpowiednich środków zaskarżenia, które uruchamiają rzeczywistą kontrolę rozstrzygnięć wydanych przez sąd I instancji; element ten TK zamiennie określa również jako prawo dostępu do II instancji, prawo strony do rozpatrzenia sprawy przez sąd II instancji, prawo do uruchomienia postępowania przed sądem II instancji;
- 2) powierzenie rozpoznania sprawy w II instancji sądowi wyższego szczebla, a w konsekwencji nadanie środkowi zaskarżenia charakteru dewolutywnego;
- 3) odpowiednie ukształtowanie procedury przed sądem II instancji, tak aby sąd ten mógł wszechstronnie zbadać rozpoznawaną sprawę i wydać rozstrzygnięcie merytoryczne TK kładzie nacisk na materialny aspekt zasady instancyjności postępowania. Otwarta jednak pozostaje kwestia możliwości poszukiwania kolejnych elementów zasady instancyjności postępowania.

16 9. Zaznaczenia wymaga, że w obecnym stanie prawnym zasada instancyjności doznaje poważnych ograniczeń. Wynikają one po pierwsze, z wprowadzenia tzw. zażalenia poziomego w odniesieniu do określonych w KPC postanowień. W konsekwencji zaskarżone tym zażaleniem postanowienie nie jest kontrolowane przez sąd instancji wyższej, lecz przez sąd, w którym zostało wydane, aczkolwiek w innym składzie osobowym. Po drugie, szczególne środki zaskarżenia takie jak zarzuty czy sprzeciw od nakazów zapłaty oraz sprzeciw od wyroku zaocznego również nie powodują kontroli sądu wyższej instancji. Po ich wniesieniu sprawa zostaje ponownie rozpoznana przez sąd, który wydał zaskarżone orzeczenia.

Ograniczeniem tej zasady jest też przewidziana w art. 395 § 2 KPC możliwość uchynienia zaskarżonego postanowienia i w miarę potrzeby rozpoznanie sprawy na nowo, jeżeli zażalenie zarzuca nieważność postępowania lub jest oczywiście uzasadnione. Sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, orzeka na posiedzeniu niejawnym, nie przesyłając akt sądowi drugiej instancji, co znacząco przyspiesza postępowanie i bez wątpienia jest wyjątkiem od instancyjności.

2.4. Zasada legalności

17 1. Przez zasadę legalności *W. Siedlecki* rozumie wnoszenie poszczególnych środków zaskarżenia oparte na podstawach określonych przez ustawę procesową²⁸. W razie stwierdzenia istnienia tych podstaw wniesiony środek zaskarżenia musi doprowadzić do

²⁶ Na ten temat patrz też *M. Michalska-Marciniak*, Konstytucyjne podstawy, s. 26 i n.

²⁷ Tamże.

²⁸ *W. Siedlecki*, w: System PrProcCyw, t. III, s. 41.

uchylenia lub zmiany zaskarżonego orzeczenia. Zasadzie legalności w tym znaczeniu należy przeciwstawiać uregulowanie, które pozostawiałoby swobodę organowi kontrolnemu w uwzględnieniu zaskarżenia na podstawie jakiegoś innego kryterium (swobodne uznanie, celowość). Na zasadzie legalności oparte są wszystkie środki zaskarżenia przewidziane w KPC, najdobitniej zasada ta występuje w uregulowaniu apelacji jako głównego środka odwoławczego, przysługującego od orzeczeń co do istoty sprawy, a więc najważniejszych w postępowaniu cywilnym.

2.5. Zasada ekonomii procesowej

1. Zasada ekonomii procesowej spowodowała aktualny kształt postępowania apelacyjnego, wg *W. Siedleckiego* przemawia ona przeciwko zbyt częstemu uchylaniu orzeczeń przez sąd apelacyjny i przekazywaniu spraw do ponownego rozpoznania przez sąd I instancji²⁹. Kodeks łądzi warunki, pod jakimi sąd apelacyjny może zmienić zaskarżone orzeczenie i wydać orzeczenie reformatoryjne, kończące postępowanie w sprawie. Z tego też względu sąd apelacyjny może przeprowadzić dowody uzupełniające lub ponowienie dowodów przeprowadzonych przez sąd I instancji, jeżeli uzna, że przyczyni się to w istotny sposób do przyspieszenia postępowania. Sąd apelacyjny może dokonać innych ustaleń od ustaleń sądu I instancji, i na tej podstawie zmienić zaskarżone orzeczenie. Sąd apelacyjny zniesie postępowanie w zakresie dotkniętym nieważnością, a jeżeli istnieje podstawa do umorzenia, uchylając zaskarżony wyrok, umorzy postępowanie. Jako przykład ekonomii procesowej podaje się również związanie sądu I instancji wskazaniem co do dalszego postępowania, udzielonymi mu przez sąd II instancji. W postępowaniu zażaleniowym zasada ekonomii procesowej znalazła wyraz w przepisie art. 395 § 2 KPC który zezwala sądowi I instancji w wypadku, gdy zażalenie zarzuca nieważność postępowania lub jest dostatecznie uzasadnione, na uchylenie zaskarżonego postanowienia i w miarę potrzeby sprawę rozpoznać na nowo, nie przesyłając akt sądowi II instancji. Postanowienia niekończące postępowania w sprawie mogą być uchylane lub zmieniane wskutek zmiany okoliczności sprawy, chociażby były zaskarżone, a nawet prawomocne (art. 359 KPC). W ten sposób sąd I instancji ma możliwość samodzielnie usuwać wady swego postanowienia, wynikłe zazwyczaj z przyczyn od niego niezależnych, co wpływa niewątpliwie na przyspieszenie postępowania.

18

2.6. Zasada wyłączności

1. W KPC nie przewidziano zbiegu ani konkurencji kilku środków zaskarżenia od tego samego orzeczenia, strona nie ma prawa wyboru między kilkoma środkami zaskarżenia. Jako przykład *W. Siedlecki*³⁰ podaje sprzeciw od wyroku zaocznego, który przysługuje tylko pozwanemu jako wyłącznie dla niego dopuszczalny środek zaskar-

19

²⁹ Tamże, s. 47–49.

³⁰ Tamże, s. 38–39.

zenia od tego wyroku, podczas gdy powodowi przysługuje tylko apelacja. Zażalenie na postanowienie w przedmiocie kosztów można wnieść tylko wówczas, gdy nie składa się środka zaskarżenia co do istoty sprawy. W postępowaniu nieprocesowym KPC nie dopuszcza wznowienia postępowania, jeżeli postanowienie kończące postępowanie w sprawie może zostać zmienione lub uchylone na podstawie szczególnych przepisów KPC. Autor ten zaznacza, że KPC zmusza niejako do wykorzystania właściwego środka zaskarżenia, wykluczając dopuszczalność wznowienia postępowania w oznaczonych wypadkach, jeżeli strona mogła przed uprawomocnieniem się orzeczenia osiągnąć swój cel przez zaskarżenie orzeczenia. W szczególności chodzi tu o wypadki, w których strona była pozbawiona możliwości działania, ale niemożność ta ustała przed uprawomocnieniem się orzeczenia (art. 401 pkt 2 KPC), a więc strona mogła skorzystać ze środka odwoławczego lub innego środka zaskarżenia.

- 20 2. *W. Siedlecki* zauważa, że o zbiegu środków zaskarżenia w postępowaniu sądowym można mówić także w innym znaczeniu, a mianowicie gdy od tego samego orzeczenia kilku uczestników postępowania wniesie środek zaskarżenia³¹. Zbieg zaskarżenia jednego orzeczenia przez kilku uczestników postępowania równocześnie nie wywołuje żadnych trudności. Jedyne wątpliwość może wynikać w procesie w razie wniesienia równocześnie przez pozwanego sprzeciwu od wyroku zaocznego, a przez powoda od tego wyroku apelacji. W takim wypadku należy wykluczyć możliwość niezależnego od siebie rozstrzygnięcia odrębnie tych dwóch różnych środków zaskarżenia, dotyczących tego samego wyroku. Pierwszeństwo należy dać sprzeciwowi od wyroku zaocznego, z uwagi na jego charakter, który powoduje ponowne i to pełne przeprowadzenie postępowania przed sądem I instancji, jako jedyne postępowania merytorycznego w systemie dwuinstancyjnym. Apelacja powoda jest wówczas niejako przedwczesna, ale jej nierozpoznanie nie jest połączone z żadną szkodą dla powoda, który ma zapewniony udział w postępowaniu przed sądem I instancji po wniesieniu sprzeciwu od wyroku zaocznego i ma także zapewnioną możliwość, w razie potrzeby, zaskarżenia w drodze apelacji wyroku, który ponownie wyda w tej sprawie sąd I instancji. W żadnym razie interes powoda nie może polegać na tym, by wyrok zaoczny był uchylony lub zmieniony przez sąd II instancji w następstwie wniesionej przez niego apelacji, skoro ten sam wynik może on osiągnąć w ponownym postępowaniu przed sądem I instancji.
- 21 3. *S. Hanusek* uważa, że ze zbiegiem środków zaskarżenia mamy do czynienia, jeżeli ustawa procesowa dopuszcza do powstania sytuacji, w której od jednego orzeczenia określonego typu mogą być wniesione różne środki zaskarżenia³². Może on wystąpić, gdy od jednego środka zaskarżenia mogą być wniesione środki zaskarżenia różnego typu, a wybór pomiędzy nimi jest pozostawiony stronie skarżącej oraz gdy od jednego orzeczenia mogą być wniesione różne środki zaskarżenia o różnym charakterze, lecz służące różnym podmiotom w zależności od ich sytuacji w postępowaniu (zbieg o charakterze obiektywnym).
- 22 4. *M. Michalska-Marciniak* uznaje, że ze zbiegiem środków zaskarżenia mamy do czynienia w razie stworzonej przez ustawę możliwości wniesienia co najmniej dwóch

³¹ Tamże, s. 39.

³² *S. Hanusek*, System zaskarżania orzeczeń sądowych w nowym polskim postępowaniu cywilnym, SC 1967, t. 9, s. 150.

środków zaskarżenia co do jednego orzeczenia lub/i jednego orzeczenia określonego typu³³. Zbieg obejmuje następujące sytuacje:

- 1) gdy każda ze stron zaskarża orzeczenie tym samym środkiem zaskarżenia (np. powód i pozwany składają apelację);
- 2) gdy jedna strona składa środek zaskarżenia obejmujący całe orzeczenie (np. apelację) oraz kolejny środek zaskarżenia co do jednego z rozstrzygnięć zawartych w tym orzeczeniu (np. zażalenie na częściowe umorzenie postępowania);
- 3) gdy każda ze stron składa różne środki zaskarżenia odnoszące się do tego samego orzeczenia (np. sprzeciw od wyroku zaocznego i apelacja, apelacja i zażalenie na rozstrzygnięcie o kosztach postępowania).

Z konkurencją środków zaskarżenia mamy natomiast do czynienia, gdy strona musi dokonać wyboru, z którego środka zaskarżenia przewidzianego przez ustawę dla jednego orzeczenia chce skorzystać. Konkurencja ta ma charakter tymczasowy, ponieważ wybór przez stronę jednego środka zaskarżenia czyni niedopuszczalnym drugi. Aktualnie z taką sytuacją mamy do czynienia w przypadku skargi kasacyjnej i skargi o wznowienie postępowania. Nie dochodzi natomiast do konkurencji w odniesieniu do skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia³⁴.

5. *T. Zembrzusi*, odnosząc się do skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, podkreśla wyłączenie środków zaskarżenia orzeczeń prawomocnych, oznaczających brak możliwości dublowania się, nakładania czy powielania środków prawnych³⁵. Zgodnie z jednym z podstawowych założeń KPC, postępowanie cywilne nie powinno umożliwiać zbiegu, konkurencji ani dawać stronie prawa wyboru między poszczególnymi środkami zaskarżenia. Komplementarność obu skarg pod względem przedmiotowym zapobiega możliwości kwestionowania orzeczeń SN. Poddanie kontroli tych orzeczeń rodziłoby problem dalszego zaskarżania orzeczeń SN, wydawanych w wyniku skargi na własne orzeczenia, jak również podważałoby pozycję tego sądu względem sądów powszechnych.

23

2.7. Zasada formalizmu

1. Jak już zaznaczono wcześniej, *T. Ereciński* uważa, że dla współczesnego systemu zaskarżania orzeczeń znaczenie ma zasada formalizmu procesowego, gdyż czynności zaskarżania orzeczeń powinny być dokonywane w ściśle określonym czasie, miejscu i formie³⁶. Raz dokonana czynność nie może być dowolnie odwołana, chyba że prawo procesowe wyraźnie na to zezwala. W stosunku do osób wnoszących środki zaskarżenia, formalizm pełni funkcję gwarancyjną. Strony i uczestnicy mają pewność, że ich przeciwnicy procesowi mogą dokonać skutecznych czynności w stosunku do nich tylko

24

³³ *M. Michalska-Marciniak*, Zasady zaskarżania orzeczeń, w: Wokół problematyki środków zaskarżenia w postępowaniu cywilnym (red. *M. Michalska-Marciniak*), Sopot 2015, s. 92–93.

³⁴ Tamże, s. 93.

³⁵ *T. Zembrzusi*, Komplementarność nadzwyczajnych środków zaskarżenia – skarga kasacyjna a skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku, w: Wokół problematyki środków zaskarżenia w postępowaniu cywilnym (red. *M. Michalska-Marciniak*), Sopot 2015, s. 242.

³⁶ *T. Ereciński*, w: System PrCywProc, t. III, cz. 1, s. 86–87.

w odpowiedniej formie oraz w odpowiednim miejscu i czasie. W ten sposób gwarantowana jest przewidywalność postępowania sądowego.

2.8. Zasada jednolitości

- 25 1. *M. Michalska-Marciniak* formułuje zasadę jednolitości środków zaskarżenia oznaczającą, że w KPC przyjmowany jest jednolity system zaskarżania orzeczeń sądowych, wydawanych we wszystkich postępowaniach, unormowanych w kodeksie³⁷.

2.9. Konkluzje

- 26 1. Analiza powołanych poglądów na temat zasad zaskarżania orzeczeń prowadzi do wniosku, że można do nich zaliczyć tylko zasady specyficzne dla tego etapu postępowania. Nie mogą one być utożsamiane ani nie należy do nich zaliczać zasad ogólnych postępowania cywilnego. W szczególności nie mogą do zaskarżania orzeczeń mieć zastosowania katalogi zasad, formułowane przez poszczególnych autorów, stanowiące powtórzenie naczelných zasad wymiaru sprawiedliwości lub naczelných zasad postępowania cywilnego w ogóle. Zasada dwuinstancyjności, dyspozycyjności, formalizmu, ekonomiki procesowej są zasadami odnoszącymi się do postępowania cywilnego jako takiego, a nie do wycinkowej jego części, dotyczącej zaskarżania orzeczeń. W przeciwnym razie wszystkie zasady wymiaru sprawiedliwości i naczelne zasady postępowania cywilnego byłyby jednocześnie zasadami zaskarżania orzeczeń³⁸.
- 27 2. Zasadami zaskarżania orzeczeń są odnoszące się wyłącznie do tego etapu postępowania, tj. zasady niewystępujące na innych jego etapach. Do zasad zaskarżania należy więc zaliczyć zasady jednolitości oraz wyłączności środków zaskarżenia. Pozostałe zasady, omówione powyżej, tradycyjnie zaliczane do zasad zaskarżania orzeczeń, w rzeczywistości nimi nie są w ścisłym znaczeniu tego pojęcia. Z tego punktu widzenia ostatecznie należy przyjąć podział na zasady zaskarżania orzeczeń *sensu stricto*, tj. zasadę jednolitości oraz zasadę wyłączności środków zaskarżenia oraz zasady *sensu largo* (czyli wszystkie pozostałe, tradycyjnie do nich zaliczane, omówione we wcześniejszej części rozdziału).

³⁷ *M. Michalska-Marciniak*, *Zasady zaskarżania*, s. 88–89.

³⁸ Tak samo tamże, s. 85–86.

Rozdział 3. Dopuszczalność środków zaskarżenia

Spis treści

	Nb
3.1. Wstęp	1
3.2. Istnienie zaskarżonego orzeczenia	9
3.3. Zaskarżenie orzeczenia właściwym środkiem	39
3.4. Legitymacja do wniesienia środka zaskarżenia	47
3.5. Istnienie interesu prawnego w zaskarżeniu orzeczenia	62
3.6. Zachowanie terminu do wniesienia środka zaskarżenia	72
3.7. Zachowanie przepisanej formy	81

Literatura: *W. Berutowicz*, Postępowanie cywilne w zarysie, Warszawa 1978; *tenże*, Glosa do orz. SN z 28.5.1965 r., II CR 110/65, OSPiKA 1966, Nr 9, poz. 204; *B. Bładowski*, Glosa do uchw. SN z 18.2.1980 r., III CZP 90/79, OSP 1981, Nr 1, poz. 3; *tenże*, Glosa do uchw. SN z 5.5.1998 r., III CZP 29/88, OSP 1998, Nr 5, poz. 114; *tenże*, Nowy system odwoławczy w postępowaniu cywilnym, Warszawa–Zielona Góra 1996; *tenże*, Orzeczenia nieistniejące w cywilnym postępowaniu odwoławczym, NP 1991, Nr 1–3; *tenże*, Przesłanki dopuszczalności rewizji cywilnej, Warszawa 1982; *tenże*, Środki odwoławcze w postępowaniu cywilnym, Kraków 2001; *tenże*, Zażalenie w postępowaniu cywilnym, Warszawa 2013; *Ł. Błaszczak*, Orzeczenia nieistniejące (sententia non existens) w sądowym postępowaniu cywilnym, w: Wokół problematyki orzeczeń (red. *Ł. Błaszczak*), Toruń 2007; *Ł. Błaszczak, E. Marszałkowska-Krześ*, Przymioty procesowe stron i uczestników postępowania nieprocesowego niezbędne do dochodzenia ochrony prawnej na drodze sądowej. Wybrane zagadnienia, SPE 2015, t. XCV; *J. Bodio*, Podmioty legitymowane do zaskarżania postanowień w sprawach z zakresu prawa osobowego w: Wokół problematyki środków zaskarżenia w postępowaniu cywilnym (red. *M. Michalska-Marciniak*), Sopot 2015; *W. Broniewicz*, Dopuszczalność środków odwoławczych w postępowaniu cywilnym ze względu na przedmiot zaskarżenia, PiP 1997, Nr 5; *tenże*, Jawność jako konstytucyjna zasada procesu cywilnego Polski Ludowej, NP 1954, Nr 5–6; *tenże*, Pojęcie legitymacji procesowej, w: Studia z procesu cywilnego (red. *K. Korzan*), Katowice 1986; *tenże*, Postępowanie cywilne w zarysie, Warszawa 2006; *tenże*, Prawomocność orzeczeń w postępowaniu cywilnym, SI 1976, t. V; *tenże*, Problem przesłanek procesowych w procesie cywilnym i postępowaniu arbitrażowym, ZNUŁ 1968, t. 59; *W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki*, Postępowanie cywilne w zarysie, Warszawa 2020; *M. Dziurda*, Nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego z 4.7.2019 r. w orzecznictwie Sądu Najwyższego, MoP 2021, Nr 17; *tenże*, Szczególna zdolność sądowa, Warszawa 2019; *T. Ereciński*, Apelacja i kasacja w procesie cywilnym, Warszawa 1996; *tenże*, Apelacja w postępowaniu cywilnym, Warszawa 2020; *tenże*, Kilka refleksji o przymusie adwokacko-radcowskim, w: XX lat samorządu radców prawnych. Księga jubileuszowa (red. *J. Żulawski*), Warszawa 2002; *tenże*, O nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego w ogólności, PS 1996, Nr 10; *tenże*, Ograniczenia w dostępności do kasacji w sprawach cywilnych, w: Prace z prawa prywatnego. Księga pamiątkowa ku czci Sędziego Janusza Pietrzykowskiego (red. *Z. Banaszczyk*), Warszawa 2000; *tenże*, Selekcja kasacji w sprawach cywilnych z perspektywy prawopoprównawczej, w: Ars te usus. Księga pamiątkowa ku czci Sędziego Stanisława Rudnickiego, Warszawa 2005; *tenże*, Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia,

w: Prawo prywatne czasu przemian. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Stanisławowi Sołtysińskiemu (red. *A. Nowicka*), Poznań 2005; *E. Gapska*, Ewolucja koncepcji orzeczeń nieistniejących w postępowaniu cywilnym, w: Ewolucja polskiego postępowania cywilnego wobec przemian politycznych, społecznych i gospodarczych. Materiały z konferencji Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr Postępowania Cywilnego, Szczecin–Niechorze 28–30.9.2007 r. (red. *H. Dolecki, K. Flaga-Gieruszyńska*), Warszawa 2009; *taż*, Wady orzeczeń sądowych w postępowaniu cywilnym, Warszawa 2009; *L. Garlicki*, Polska kasacja cywilna w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, w: Aurea praxis, aurea theoria. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Erecińskiego, t. I (red. *J. Gudowski, K. Weitz*), Warszawa 2011; *T. Gizbert-Studnicki*, O nieważnych czynnościach prawnych w świetle koncepcji czynności konwencjonalnych, PiP 1975, Nr 4; *J. Golaczyński*, Sporządzenie uzasadnienia jako przesłanka wniesienia apelacji w: Praktyka wobec nowelizacji postępowania cywilnego. Konsekwencje zmian (red. *M. Dziurda, T. Zembrzowski*), Warszawa 2021; *S. Golqb*, Interwencja uboczna, Pal. 1934, Nr 9; *A. Górab-Błaszczkowska*, Nieistnienie orzeczenia – kilka uwag na temat praktycznych konsekwencji uznania orzeczenia za nieistniejące, w: Ewolucja polskiego postępowania cywilnego wobec przemian politycznych, społecznych i gospodarczych. Materiały z konferencji Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr Postępowania Cywilnego, Szczecin–Niechorze 28–30.9.2007 r. (red. *H. Dolecki, K. Flaga-Gieruszyńska*), Warszawa 2009; *taż*, Orzeczenia w procesie cywilnym. Komentarz do art. 316–366, Warszawa 2003; *taż*, Początek biegu terminu do wniesienia apelacji od wyroku zaocznego w procesie cywilnym, Pal. 2002, Nr 5–6; *taż*, Rozwój systemu środków zaskarżenia w polskim procesie cywilnym. Wybrane zagadnienia – postulaty de lege lata, w: Współczesne problemy postępowania cywilnego (red. *K. Flaga-Gieruszyńska, A. Klich*), Toruń 2015; *taż*, Zaskarżanie postanowień w postępowaniu wieczystoksięgowym, w: Wokół problematyki środków zaskarżenia w postępowaniu cywilnym (red. *M. Michalska-Marciniak*), Sopot 2015; *P. Grzegorzczak*, Dopuszczalność i kształt apelacji w postępowaniu cywilnym – perspektywy przyszłej regulacji z uwzględnieniem standardów konstytucyjnych i międzynarodowych, w: Postępowanie rozpoznawcze w przyszłym Kodeksie postępowania cywilnego (red. *K. Markiewicz, A. Torbus*), Warszawa 2014; *J. Gudowski*, Głos w dyskusji, w: Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego a Kodeks postępowania cywilnego (red. *T. Ereciński, K. Weitz*), Warszawa 2010; *tenże*, Kasacja w świetle projektu Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego (z uwzględnieniem aspektów historycznych i prawoprównawczych), PL 1999, Nr 4; *tenże*, O kilku naczelnych zasadach procesu cywilnego – wczoraj, dziś, jutro, w: Prawo prywatne czasu przemian. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Stanisławowi Sołtysińskiemu (red. *A. Nowicka*), Poznań 2005; *tenże*, Pogląd na apelację, w: Aurea Praxis. Aurea Theoria. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Erecińskiego, t. 1 (red. *J. Gudowski, K. Weitz*), Warszawa 2011; *tenże*, Pogląd na kasację, PS 2013, Nr 4; *Z. Hahn*, Interes prawny w skardze o ustalenie, PPC 1935, Nr 23; *S. Hanausek*, Orzeczenie sądu rewizyjnego w procesie cywilnym, Warszawa 1967; *tenże*, System zaskarżania orzeczeń sądowych w nowym polskim postępowaniu cywilnym, SC 1967, t. IX; *tenże*, Znaczenie pojęcia roszczenia procesowego w postępowaniu rewizyjnym, SC 1975, t. XXV–XXVI; *J. Klimkowicz*, Interwencja uboczna według Kodeksu postępowania cywilnego, Warszawa 1972; *K. Kolakowski*, Refleksje wokół kasacji w procesie cywilnym, PS 1997, Nr 7–8; *K. Korzan*, Istota i charakter orzeczeń wydawanych w postępowaniu cywilnym (studium teoretyczne), w: Studia z prawa procesowego cywilnego. Księga pamiątkowa ku czci Zbigniewa Resicha (red. *T. Ereciński, M. Jędrzejewska*), Warszawa 1985; *tenże*, Orzeczenia konstytucyjne w postępowaniu cywilnym, Warszawa 1972; *tenże*, Wyroki nieistniejące, AUWr 1976, Nr 7; *A. Kościółek*, Elektroniczne czynności procesowe de lege lata i de lege ferenda, w: Informatyzacja postępowania cywilnego. Teoria i praktyka (red. *K. Flaga-Gieruszyńska, J. Golaczyński, D. Szostek*), Warszawa 2016; *J. Lapierre*, Kontrola sądowna czynności dyspozycyjnych stron i uczestników postępowania cywilnego, w: Księga pamiątkowa ku czci Kamila Stefki, Warszawa–Wrocław 1967; *J. Lapierre, J. Jodłowski, Z. Resich, T. Misiuk-Jodłowska, K. Weitz*, Postępowanie cywilne, Warszawa 2016; *A. Laskowska-Hulisz*, Zarzut naruszenia prawa procesowego, tj. art. 233 § 1 k.p.c.,

w procesie cywilnym. Zagadnienia wybrane, w: *Honeste procedere*. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Kazimierzowi Lubińskiemu (red. *A. Laskowska-Hulisz, J. May, M. Mrówczyński*), Warszawa 2017; *taż*, „Zarzuty co do podstawy faktycznej rozstrzygnięcia” w apelacji w sprawach cywilnych, w: *Praktyka wobec nowelizacji postępowania cywilnego*. Konsekwencje zmian (red. *M. Dziurda, T. Zembrzusi*), Warszawa 2021; *M. Manowska*, Wznowienie postępowania w procesie cywilnym, Warszawa 2008; *A. Marciniak*, Problem sententia non existens w polskiej literaturze prawa procesowego cywilnego, w: *Scritti in Sonore di Elio Fazzalari*, vol. II, *Diritto Processuale Generale*, Milano 1993; *tenże*, System środków zaskarżenia w sądowym postępowaniu egzekucyjnym, w: *Wokół problematyki środków zaskarżenia w postępowaniu cywilnym* (red. *M. Michalska-Marciniak*), Sopot 2015; *K. Markiewicz*, Problem sententia non existens na tle orzecznictwa Sądu Najwyższego, *Rej.* 2002, Nr 11; *tenże*, Wniosek o sporządzenie uzasadnienia wyroku a wniosek o jego wydanie. Glosa do uchw. SN z 18.8.2010 r., II PZP 7/10, PS 2011, Nr 10; *W. Masewicz*, Prokurator w postępowaniu cywilnym, Warszawa 1975; *A. Mięczyński*, Faktyczne i prawne istnienie orzeczenia w sądowym postępowaniu cywilnym, *ZNUJ* 1972, Nr 55; *tenże*, Prawomocność orzeczenia na tle instytucji rewizji nadzwyczajnej w: *Studia z prawa procesowego cywilnego*. Księga pamiątkowa ku czci Zbigniewa Resicha (red. *T. Ereciński, M. Jędrzejewska*), Warszawa 1985; *tenże*, Zaskarżenie uzasadnienia orzeczenia sądowego w postępowaniu cywilnym, *NP* 1971, Nr 5; *M. Michalska*, Legitymacja do wniesienia kasacji w postępowaniu cywilnym, *Pal.* 2003, Nr 5–6; *taż*, Rozstrzygnięcia sądu kasacyjnego w procesie cywilnym, *Kraków* 2004; *taż*, Warunki wniesienia kasacji, *MoP* 2001, Nr 21; *taż*, Zakres rozpoznania sprawy przez Sąd Najwyższy w postępowaniu cywilnym, *PiP* 2003, Nr 10; *M. Michalska-Marciniak*, Apelacja w procesie cywilnym (uwagi de lege ferenda), w: *Postępowanie rozpoznawcze w przyszłym Kodeksie postępowania cywilnego* (red. *K. Markiewicz, A. Torbus*), Warszawa 2014; *taż*, Formy ograniczenia dostępu do sądu wyższego w sprawach cywilnych (analiza modelu teoretycznego), w: *Aequitas sequitur legem*. Księga jubileuszowa z okazji 75. Urodzin Profesora Andrzeja Zielińskiego (red. *K. Flaga-Gieruszyńska, G. Jędrejek*), Warszawa 2014; *taż*, Zasada instancyjności w postępowaniu cywilnym, Warszawa 2013; *taż*, Zasady zaskarżania orzeczeń, w: *Wokół problematyki środków zaskarżenia w postępowaniu cywilnym* (red. *M. Michalska-Marciniak*), Sopot 2015; *E. Mielcarek*, Wnioski rewizji cywilnej, Warszawa 1973; *W. Miszewski*, Proces cywilny w zarysie. Część pierwsza, Warszawa–Łódź 1946; *J. Mokry*, Czynności procesowe podmiotów dochodzących ochrony praw w postępowaniu cywilnym, *AUWr* 1993, Nr 225; *tenże*, Odwołalność czynności procesowych w sądowym postępowaniu cywilnym, Warszawa 1983; *tenże*, Wadliwe czynności procesowe w sądowym postępowaniu cywilnym, *AUWr* 1973, Nr 40; *D. Mróz-Szarmach*, Interes prawny w zaskarżeniu orzeczenia w cywilnym postępowaniu rozpoznawczym, Warszawa 2020; *J. Niejadlik*, Kontrola rewizyjna postanowień poprzedzających wydanie wyroku w procesie cywilnym, Warszawa 1977; *M. Odrowska-Stasiak*, Rektyfikacja wyroków w procesie cywilnym, Warszawa 2022; *A. Oklejak*, Apelacja w procesie cywilnym, *Kraków* 1994; *tenże*, Z problematyki zaskarżalności orzeczeń sądowych w postępowaniu cywilnym, *SC* 1975, t. XXV–XXVI; *K. Piasecki*, Podstawy kasacji według kodeksu postępowania cywilnego w świetle prawoporównawczym, w: *Symbolae Vitoldo Broniewicz*. Księga pamiątkowa ku czci Witolda Broniewicza, Łódź 1998; *tenże*, Wyrok pierwszej instancji w procesie cywilnym, Warszawa 1981; *M. Piekarski*, Glosa do uchw. SN z 31.3.1970 r., III CZP 9/70, *OSP* 1971, Nr 1; *H. Pietrkowski*, Czynności procesowe zawodowego pełnomocnika w sprawach cywilnych, Warszawa 2020; *tenże*, Prawo do rzetelnego procesu w świetle zmienionej procedury cywilnej, *PS* 2005, Nr 10; *Z. Resich*, Istota procesu cywilnego, Warszawa 1985; *tenże*, Przesłanki procesowe, Warszawa 1966; *J. Rodziewicz*, Glosa do uchw. SN z 25.4.1980 r., III CZP 21/80, *Pal.* 1982, Nr 4–5; *T. Rowiński*, Interes prawny w procesie cywilnym i w postępowaniu nieprocesowym, Warszawa 1974; *M. Sagan*, Zaskarżalność uzasadnień orzeczeń w postępowaniu karnym, *PS* 2008, Nr 6; *M. Sawczuk*, Wznowienie postępowania cywilnego, Warszawa 1970; *W. Siedlecki*, Nieważność procesu cywilnego, Warszawa 1965; *tenże*, O usprawnienie i zwiększenie efektywności postępowania cywilnego, *NP* 1979, Nr 4; *tenże*, Pod-

stawy rewizji cywilnej, Warszawa 1959; *tenże*, Zasady orzekania oraz zasady zaskarżania orzeczeń w postępowaniu cywilnym w świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego, Warszawa 1982; *tenże*, Zasady wyrokowania w procesie cywilnym, Warszawa 1957; *tenże*, Zaskarżalność orzeczeń w sądowym postępowaniu cywilnym, w: Studia z prawa procesowego cywilnego. Księga pamiątkowa ku czci Zbigniewa Resicha (red. T. Ereciński, M. Jędrzejewska), Warszawa 1985; W. Siedlecki, Z. Świeboda, Postępowanie cywilne, Zarys wykładu, Warszawa 2003; J. Sikora, Czynności procesowe nieistniejące w sądowym postępowaniu cywilnym, Katowice 1978; *tenże*, Orzeczenia nieistniejące, SC 1978, t. XXIX; K. Stefko, Wadliwe akty sądu w postępowaniu cywilnym w: Rozprawy prawnicze. Księga pamiątkowa dla uczczenia pracy naukowej Kazimierza Przybyłowskiego (red. K. Przybyłowski, W. Osuchowski, M. Sośniak, B. Walaszek), Kraków–Warszawa 1964; J. Studzińska, Interwencja uboczna w procesie cywilnym, Warszawa 2018; *taż*, Środki i skuteczność ochrony osób trzecich w postępowaniu cywilnym rozpoznawczym, w: Współczesne problemy postępowania cywilnego (red. K. Flaga-Gieruszyńska, A. Klich), Toruń 2015; M. Sychowicz, Z problematyki prawomocności orzeczeń w procesie cywilnym, PS 1996, Nr 11–12; H. Trammer, Następca bezprzedmiotowości procesu cywilnego, Kraków 1950; M. Waligórski, Czy interwenient samoistny ma legitymację do wniesienia skargi o wznowienie? PPC 1935, Nr 17–18; *tenże*, Czy w skardze apelacyjnej lub kasacyjnej można wnosić alternatywnie o zmianę lub uchylene wyroku?, PPC 1934, Nr 3; *tenże*, Podstawy kasacyjne procesu cywilnego w świetle różnicy pomiędzy faktem i prawem, Lwów 1936; *tenże*, Polskie prawo procesowe cywilne. Funkcja i struktura, Warszawa 1947; E. Waśkowski, Podręcznik procesu cywilnego, Wilno 1932; *tenże*, System procesu cywilnego, Wilno 1932; K. Weitz, Charakter interesu prawnego jako przesłanki powództwa o ustalenie (art. 189 k.p.c.), PS 2018, Nr 7–8; *tenże*, Skarga o wznowienie postępowania w przyszłym Kodeksie postępowania cywilnego, w: Postępowanie rozpoznawcze w przyszłym Kodeksie postępowania cywilnego (red. K. Markiewicz, A. Torbus), Warszawa 2014; T. Wiśniewski, Apelacja i kasacja. Nowe środki odwoławcze w postępowaniu cywilnym, Warszawa 1996; *tenże*, Czy potrzebne są zmiany w systemie środków zaskarżenia w postępowaniu cywilnym? PPC 2011, Nr 2; *tenże*, Przebieg procesu cywilnego, Warszawa 2009; S. Włodyka, Interes prawny jako przesłanka dopuszczalności zaskarżenia orzeczeń w procesie cywilnym, NP 1963, Nr 9; F. Zedler, Glosa do uchw. SN z 7.2.1997 r., III CZP 125/96, OSP 1997, Nr 12, poz. 225; T. Zembrzusi, Braki formalne czynności procesowej dokonanej wraz z wnioskiem o przywrócenie terminu, R.Pr. 2010, Nr 4; *tenże*, Dokąd zmierza apelacja w postępowaniu cywilnym, PS 2019, Nr 7–8; *tenże*, Formalizm procesowy a skutki wadliwego oznaczenia pisma procesowego spełniającego wymagania środka zaskarżenia, PS 2018, Nr 1; *tenże*, Glosa do post. SN z 31.8.2018 r., I CSK 300/18, OSP 2019, Nr 4, poz. 34; *tenże*, Kilka uwag o przymusie adwokacko-radcowskim w postępowaniu przed SN po nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego, PS 2006, Nr 1; *tenże*, Komplementarność nadzwyczajnych środków zaskarżenia – skarga kasacyjna a skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku, w: Wokół problematyki środków zaskarżenia w postępowaniu cywilnym (red. M. Michalska-Marciniak), Sopot 2015; *tenże*, Nieważność postępowania w procesie cywilnym, Warszawa 2018; *tenże*, Skarga kasacyjna. Dostępność w postępowaniu cywilnym, Warszawa 2011; *tenże*, Skarga nadzwyczajna w polskim postępowaniu cywilnym, PiP 2019, Nr 6; *tenże*, Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia jako instrument dochodzenia od Skarbu Państwa naprawienia szkody wyrządzonej wydaniem orzeczenia sądowego w postępowaniu cywilnym, SI 2007, t. XLVII; *tenże*, Wpływ uchwał Sądu Najwyższego na orzecznictwo sądów powszechnych w: Rola orzecznictwa w systemie prawa (red. T. Giaro), Warszawa 2016; *tenże*, Zakres kognicji sądu w postępowaniu apelacyjnym (uwagi na tle uchwały siedmiu Sędziów SN z 31.1.2008 r., III CZP 49/07), PS 2008, Nr 6; *tenże*, Złożenie wniosku o sporządzenie i doręczenie uzasadnienia wyroku w dniu jego ogłoszenia, w: Z zagadnień prawa procesowego cywilnego. Zbiór rozpraw dedykowanych pamięci Profesor Marii Jędrzejewskiej (red. P. Rylski, K. Weitz, T. Zembrzusi), SI 2018, t. LXXV; A. Zieliński, Sporządzenie środków zaskarżenia w postępowaniu cywilnym, Warszawa 2009; *tenże*, Zasada formalizmu procesowego w noweli-

[Przejdź do księgarni →](#)